

Globalni izazovi i „ljudi u pokretu“: multiplikacija i diverzifikacija uzročnika nedobrovoljnih migracija u suvremenom svijetu

---

Župarić-Iljić, Drago

Source / Izvornik: **Dani kriznog upravljanja (Crisis Management Days) : Zbornik radova (Book of Papers), 2016, 667 - 673**

Conference paper / Rad u zborniku

Publication status / Verzija rada: **Published version / Objavljena verzija rada (izdavačev PDF)**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:131:588120>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom](#).

Download date / Datum preuzimanja: **2024-09-16**

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
University of Zagreb
Faculty of Humanities
and Social Sciences

Repository / Repozitorij:

[ODRAZ - open repository of the University of Zagreb
Faculty of Humanities and Social Sciences](#)

GLOBALNI IZAZOVI I „LJUDI U POKRETU“: MULTIPLIKACIJA I DIVERZIFIKACIJA UZROČNIKA NEDOBROVOLJNIH MIGRACIJA U SUVREMENOM SVIJETU

Izlaganje sa znanstvenog skupa
UDK 314.151.5-022.326.5(4-6EU)

dr. sc. Drago Župarić-Ilić

Institut za migracije i narodnosti, Zagreb

Sažetak

U 2015. Europska unija suočena je s dolaskom velikog broja izbjeglica i migranata, što se često određuje terminom 'humanitarne izbjegličke krize', u čijem upravljanju sudjeluje i Hrvatska kroz sustav prihvata i organiziranog tranzita ljudi. Prvotna je reakcija europskih država na njihov masovni dolazak ukazala na nejedinstvenost politika i mjera upravljanja ovim izbjegličkim i migracijskim tokovima. No, sve je više očita potreba za zajedničkim djelovanjem u svrhu učinkovitog i sigurnog upravljanja tim tokovima nakon što je humanitarna dimenzija pojedinih država članica ustuknula pred politikama podizanja žica i ograda, što vodi daljnjem produbljivanju ove krize i destabilizaciji zajedničkih temelja EU baziranih na ideji o slobodi protoka roba, usluga, kapitala i ljudi. Međutim, između sigurnosne i humanitarne dimenzije izostaje rasprava o svim ostalim političkim, socijalnim, ekonomskim, kulturnim, demografskim i drugim čimbenicima koji utječu na neminovno mijenjanje socio-demografske i kulturne slike Europe te njenog odnosa spram novih useljenika koji dolaze u potrazi za sigurnim i/ili za boljim životom. Također, umjesto isključivog bavljenja posljedicama i simptomima navedenih procesa manje se pažnje posvećuje globalnim uzrocima tih tokova. Uz već poznate političke i ekonomske uzroke migracija i prisilnog raseljavanja u svijetu, koji obuhvaćaju rat i vojne konflikte, terorizam i progone, socioekonomsku deprivaciju, siromaštvo i besperspektivnost, danas je sve očitije kako i demografski razlozi prenapučenosti, a posebice promjene okoliša u širem smislu i klimatske promjene u užem, bivaju jednako važni, ako ne ponekad i važniji, uzroci tj. makropokretači migracija i bijega. U svjetlu teorijskih napada, očekivani svjetski samit o klimi u Parizu podsjeća na brojne globalne rizike i izazove koji se tiču pitanja sigurnosti, socijalne nejednakosti i okolišne pravde. Ovaj rad propituje opseg, značaj i karakteristike aktualnih geopolitičkih, ekonomskih i okolišnih fenomena koji djeluju kao potisni pokretački čimbenici raseljavanja te utječu na nastanak nedobrovoljnih migracija u svijetu, uz posebnu referencu na položaj i odgovore Hrvatske u tim procesima.

Ključne riječi: humanitarna kriza, izbjeglice, migranti, Europska unija, makropokretači migracija

1. Uvod

Dolazak velikog broja izbjeglica i drugih prisilnih migranata u Europu često se označava terminom 'izbjegličke krize' ili 'migrantske krize'. U cijeloj je 2015. u Europu pristiglo preko milijun izbjeglica i drugih prisilnih migranata uglavnom morskim putem dolascima u Grčku iz Turske preko tzv. Istočnomediteranske rute (UNHCR, 2016). Svega je 15% dolazaka ostvareno preko Srednjomediteranske morske rute, prema Italiji, koju su sve do ljeta 2015. izbjeglice i migranti tradicionalno puno učestalije koristili. Istovremeno je gotovo 4.000 osoba izgubilo život, ili je nestalo, u pokušaju prelaska Sredozemlja morskim putem. Ovakav obiman dolazak ljudi podsjetio je na veličinu globalnih izbjegličkih tokova koji su u zadnjim godinama premašili rekordne brojke raseljenih osoba u svijetu, danas na čak preko 60 milijuna, čime je okvir globalne raseljenosti obimniji nego onaj koji je bio u svijetu tijekom Drugog svjetskog rata.

Izazovi koje ovaj fenomen stavlja pred europska društva upućuju na potrebu ozbiljne političke i opće društvene rasprave na nacionalnoj i europskoj razini oko potencijalnih dugotrajnih i održivih rješenja oko statusa izbjeglica koje dolaze. Dijelom se, upravo zbog zatečenosti političkih elita obimom izbjegličkog toka, sve više artikuliraju glasovi koji se zalažu za restriktivnije politike i mjere omogućavanja pristupa teritoriju i uopće prihvata izbjeglica. Na EU razini fokus se preusmjerava i na pitanja mogućih rješenja gdje se umjesto isključivog bavljenja posljedicama i simptomima navedenih procesa manje pažnje posvećuje globalnim uzrocima tih tokova. Stoga je glavni cilj ovog članka, iz perspektive studija prisilnih migracija, opisati i analizirati značaj kao i karakteristike aktualnih geopolitičkih, ekonomskih i okolišnih fenomena koji djeluju kao potisni pokretački čimbenici raseljavanja te utječu na nastanak nedobrovoljnih migracija u svijetu, kao sadašnjih i budućih izazova za europska društva.

Glavna je teza da uz već poznate političke i ekonomske uzroke migracija i prisilnog raseljavanja u svijetu, koji obuhvaćaju rat i konflikte, terorizam i progone, socioekonomsku deprivaciju, siromaštvo i besperspektivnost, danas je sve očitije kako i demografski razlozi prenapučenosti, a posebice promjene okoliša u širem smislu i klimatske promjene u užem, bivaju jednako važni uzroci tj. makropokretači migracija i bijega. Koristimo metodu deskriptivne interpretativne analize sadržaja već postojećih istraživanja, te dokumenata i izvješća kao sekundarnih izvora podataka na ovu temu (Bryman, 2008). Glavni je zaključak da EU nije u mogućnosti sama odgovoriti na izazove koje pred nju postavljaju aktualna krizna zbivanja i procesi, te da svaka buduća europska politika spram izbjegličkih tokova mora uzeti u obzir navedene faktore kao multiplikatore i diverzifikatore uzročnika nedobrovoljnih migracija u suvremenom svijetu. Oni će pred EU u narednom periodu postaviti brojne humanitarne i sigurnosne izazove, jer će se broj, opseg i jakost tih tokova u 21. stoljeću intenzivirati.

2. „Ljudi u pokretu“ kao generatori ili kao objekti ‘krize’?

Recentni međunarodni migracijski tokovi prije svega su odgovor na stanje ekstremne globalne političke i socioekonomske nejednakosti između polazišnih i odredišnih lokacija (Collier, 2013). Među njima sve su češći mješoviti migracijski tokovi koji obuhvaćaju različite kategorije dobrovoljnih i nedobrovoljnih (prinudnih i prisilnih) migranata, izbjeglica, tražitelja azila, žrtava trgovanja ljudima, prekograničnih i interno raseljenih osoba, raseljenih osoba bez državljanstva i općenito svih drugih migranata potaknutih na kretanje nizom ekonomskih, političkih, okolišnih i drugih faktora. Unatoč diverzificiranosti migracijskih tokova kojima »ljudi u pokretu«⁶³ dolaze iz devastiranih ratnih područja, obilježenih političkom i ekonomskom nestabilnošću, iz istraživačke ih je pozicije korektnije i točnije nazivati izbjeglicama nego migrantima. No oni su prije svega nedobrovoljni, prinudni, a najčešće – prisilni migranti. U prisilne migrante ubrajaju se, između ostalih, tražitelji zaštite i utočišta (azila), tj. izbjeglice u sociološkom smislu, kao što to zasigurno jesu osobe koje dolaze iz ratnih žarišta u svijetu – primjerice iz Sirije, Iraka i Afganistana. Današnju situaciju treba smatrati prolongiranim stanjem izbjeglištva, prije nego situacijom kratkotrajne krize, no budući da ‘kriza’ uglavnom podrazumijeva izvanredne i hitne mjere kriznog upravljanja (koje trenutačno jesu na djelu) s jasnim humanitarnim implikacijama, možemo ju smatrati i jednako primjereno nazvati i humanitarnom krizom.

Stanje globalne raseljenosti u svijetu pokazuje kako izbjeglištvo nije trenutačni fenomen, već dugotrajni, sve opsežniji, i progresivan proces, jednako u smislu porasta internih raseljenika kao i porasta broja tražitelja zaštite i izbjeglica u svijetu. Broj od 59.5 milijuna raseljenih u 2014. svakako je premašen u 2015. U 2014. zemlje porijekla najvećeg broja izbjeglica bile su Sirija (3.88 milijuna), Afganistan (2.59 milijuna) i Somalija (1.11 milijuna). Dotle je Turska prvi put primila veći broj izbjeglica nego Pakistan te postala zemljom primitka najvećeg broja izbjeglica. Iz Sirije je izbjeglo više od četiri milijuna ljudi, od toga najviše u Tursku (2.1 milijuna), Libanon (1.1 milijun), Jordan (633.000), Irak (250.000) i Egipat (132.000) – dakle okolne zemlje primile su 95% svih sirijskih izbjeglica. Samo na južnoj granici Turske, tj. u pograničnom području sa Sirijom, ukupno su 24 izbjeglička kampa, u kojima je u 2014. boravilo više od 217.000 sirijskih izbjeglica (UNHCR, 2015).

Ipak, važno je istaknuti da čak 86% izbjeglica ostaje u susjednim zemljama, uglavnom u pograničnim područjima „zemalja u razvoju“. Zbog skupih i opasnih putovanja krijumčarskim rutama većina ih ne može dalje migrirati u Europu

63 Termin *Persons/People on the move* skovan je od strane Međunarodne organizacije za migracije (IOM) jer se njime želi obuhvatiti sve moguće dijelove migrantske i mobilne populacije neovisno o pravnim klasifikacijama i sociopolitičkim kategorizacijama kojima oni kao konceptualni označitelji nužno reduciraju višestrukost migrantskih i raseljeničkih iskustava (vidi IOM, 2011).

ni drugamo. Stoga se najveći i najnaseljeniji izbjeglički kampovi u svijetu nalaze na području Afrike i Azije, vrlo često u pograničnim područjima zemalja iz kojih izbjeglice dolaze. Kampovi su mjesta koja ne nude učinkovita ni dugotrajna rješenja za izbjeglice, a u nekima od njih, u situaciji produljene raseljenosti, rađa se već treća generacija izbjeglica. Dok u ukupnoj raspodjeli izbjeglica u svijetu Azija sudjeluje s 45%, a Afrika s 30%, Europa i Sjeverna Amerika sudjeluju tek s 4% (UNHCR, 2015). S obzirom na opseg stradanja, progresivni rast i obimnost izbjegličkih tokova, kontinuitet produljene raseljenosti i opću besperspektivnost u izbjegličkim kampovima, te nemogućnost povratka u područja porijekla možemo zaključiti kako je najveći dio raseljeničke populacije ponajviše objekt humanitarne krize bez obzira je li kao takav predstavlja (ili se percipira kao) potencijalni destabilizirajući društveni faktor na određanim lokacijama u zemljama tranzita ili zemljama primitka, dakle u tranzitnoj ili pak u post-migracijskoj fazi svog raseljavanja.

3. Uzročnici nedobrovoljnih migracija u suvremenom svijetu

Migracije u povijesnoj perspektivi imaju svoje uzroke i motive, koji su danas pojačani globalizacijskim procesima koji djeluju na internacionalizaciju (ali i internalizaciju) migracija. Na strukturnoj razini one su rezultat povijesnog svjetskog razvoja sa svim socijalnim, ekonomskim i političkim nejednakostima, koje djeluju kao potičući ili ograničavajući čimbenici, te olakšavajuće ili otežavajuće okolnosti, unutar kojih se migracije odvijaju. Seljenje u potrazi za boljim životom najčešći je motiv migriranja, a ekonomski ili radni migranti, uz obiteljske, najbrojnija su vrsta migranata u svijetu (Castles i Miller, 2003). U 2013. godini broj 'regularnih' međunarodnih migranata procijenjen je na 232 milijuna, dok je broj unutarnjih migranata procijenjen na oko 740 milijuna (UN DESA, 2013:1).

No, ljudi se često sele i kako bi izbjegli sociopolitičke ugrožavajuće stresore i progon uslijed situacija nasilja i kršenja njihovih ljudskih prava, što im uskraćuje priliku za normalan život i osjećaj osobne sigurnosti i slobode (Zolberg i Benda, 2001). Vrlo su često nepovoljni društveni, politički, ekonomski, demografski i okolišni čimbenici međusobno povezani, pa djela političkog proganjanja znače i onemogućivanje pristupa radnoj sferi ili sredstvima za život.⁶⁴ Primjerice, socioekonomska marginalizacija može uzrokovati društvene nemire koji će povratno izazvati djela progona od strane države ili drugih (nedržavnih) aktera. U svakom slučaju diversifikacija makrouzročnika može izazvati raseljavanje i bijeg.

Za okolišne faktore očekuje se da će učestalo povećati migracije tijekom 21. stoljeća. Promjena okoliša rijetko je jedini čimbenik (npr. u slučaju prirodnih katastrofa), a većinom je tek jedan od mnogih (mada sve važniji i učestaliji), koja može djelovati kao pokretač ili motivator u donošenju odluke o seljenju ili bijegu (Black i sur., 2011; Castles, 2011). Nepogode i katastrofe, kao epizodni i kratkotrajni događaji, te ekološka neravnoteža i degradacija kao dugotrajni procesi, utječu na živote milijuna ljudi diljem svijeta. Promjene, različite po svojoj učestalosti i intenzitetu pojavljivanja, različite su i po stupnju te načinu na koji utječu na nastanak migracija i raseljavanja.⁶⁵ Kompetitivnost i antagonizam oko iskorištavanja prirodnih resursa i posjedovanja energenata jedni su od glavnih uzroka (političkih) konflikata u svijetu. No, dugoročno gledano, 'epizodne' promjene u okolišu (poput prirodnih katastrofa) danas generiraju jednak ili čak veći broj stradalnika i raseljenih, nego sami politički sukobi oko resursa tj. teritorija. Izvješće IDMC/NRC (2014) procjenjuje da je u 2001. po prvi put broj osoba raseljenih zbog okolišnih razloga u svijetu premašio broj osoba raseljenih zbog političkih razloga.

64 Npr. Kelley i sur. (2015) ukazuju kako je rat u Siriji izbio u političkim okolnostima „Arapskog proljeća“, ali i u teškim okolišnim uvjetima nezabilježene suše koja je od 2007. do 2010. pogodila poljoprivredna područja tzv. Plodnog polumjeseca i uzrokovala velike štete u agrarnom sektoru. Ona je potakla masovne migracije osiromašenih poljoprivrednika i njihovih obitelji u urbane centre, a njihovo je nezadovoljstvo izostankom državnih mjera za sanaciju šteta od suše i posvemašnja marginalizacija u urbanim slamovima posredno je potaknula njihov revolt, te kasniju mobilizaciju u ratni sukob, a potom i raseljavanje.

65 Na ovome mjestu ne možemo ulaziti u dublju raspravu o modalitetima, specifičnostima i razlikama između političke i okolišne raseljenosti. Za to vidi više u Župarić-Iljić (2015).

Ukupni broj izbjeglica i interno raseljenih osoba u svijetu 2008.-2014.

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Izbjeglice pod mandatom UNHCR-a	10.5	10.4	10.55	10.4	10.5	11.7	14.4
Tražitelji azila	0.83	0.95	0.85	0.87	0.94	1.2	1.8
Palestinske izbjeglice pod UNRWA mandatom	4.7	4.7	5	5.1	4.9	5	5.1
IZBJEGLICE UKUPNO	16.03	16.05	16.4	16.37	16.34	17.9	19.5
Interno raseljene osobe (zbog konflikta i općeg nasilja)	26	27.1	27.5	26.4	28.8	33.3	38.2
Interno raseljene osobe (zbog prirodnih katastrofa)	36.5	16.7	42.4	15	32.4	22.3	19.3
Interno raseljene osobe UKUPNO	62.5	43.8	69.9	41.4	61.2	55.6	57.5
SVEUKUPNO (u milijunima)	78.53	59.85	86.3	57.77	77.54	73.5	77

Izvor: Župarić-Iljić (2015:85) – adaptacija autora

Recentni podaci o broju raseljenih osoba u svijetu, vidljivi iz tablice, potvrđuju kako je ponekad broj onih koji su raseljeni zbog promjena u okolišu čak i premašivao brojku raseljenih zbog političkih razloga. IDMC/NRC (2014:44) također upozorava na činjenicu da je od 2008. do 2013. u zemljama u kojima je zabilježen oružani sukob koji je za rezultat imao raseljavanja, u 33 od 36 njih, zabilježeno i raseljavanje zbog prirodnih katastrofa. Taj podatak upućuje na međusobnu povezanost višestrukih uzročnika migracije i raseljavanja, na preklapanje političkih, ekonomskih i okolišnih čimbenika rizika. Također, treba imati u vidu kako podaci o broju raseljenih osoba zbog prirodnih katastrofa ne uključuju one koji su migrirali zbog postupnih, sporo-nastupajućih promjena, ili zbog tehnoloških katastrofa, kao ni zbog razvojnih projekata. Kako bilo, podaci nedvosmisleno ukazuju na važan zaključak - migracije potaknute promjenama u okolišu postaju sve značajniji i sve obimniji vid nedobrovoljnih migracija u svijetu.

4. „Ljudi u pokretu“ i budući izazovi za Europu

Migracijski i izbjeglički tokovi u svijetu danas su izrazito diversificirani, a gotovo se polovica svjetskih migracijskih tokova odvija između zemalja u razvoju (Castles i Miller, 2003), ali teško je predvidljivo kako i gdje će se kreirati budući migrantski tokovi. No, sve je više izražena potreba političara za zajedničkim djelovanjem u svrhu učinkovitog i sigurnog upravljanja recentnim tokovima nakon što je u 2015. humanitarna dimenzija pojedinih EU država članica ustuknula pred politikama podizanja žica i ograda, što vodi daljnjem produbljivanju ove krize i destabilizaciji zajedničkih temelja EU baziranih na ideji o slobodi protoka roba, usluga, kapitala i ljudi. Međutim, između sigurnosne i humanitarne dimenzije ovog izazova izostaje šira stručna rasprava o svim ostalim političkim, socijalnim, ekonomskim, kulturnim, demografskim i drugim čimbenicima koji utječu na neminovno mijenjanje sociodemografske i kulturne slike Europe te njenog odnosa spram novih useljenika koji dolaze u potrazi za sigurnim i/ili za boljim životnim uvjetima. Pokušaj državne kontrole migracijskih tokova smatra se politikom koja bi trebala kontrolirati buduće tokove migranata, pa i onih okolišnih, kao zapravo 'neželjenih' (Castles, 2011).⁶⁶

Donošenjem „Europskoga migracijskog programa“ (*European Agenda on Migration*) u svibnju 2015. Europska komisija upozorila je na važnost upravljanja migracijskim tokovima u Europi, a posebno na problematiku neregularnih migracija. „Program“ se temelji većinom na mjerama za povećani nadzor i zaštitu vanjskih granica EU-a, suzbijanje neregularnih migracija razbijanjem krijumčarskih mreža te jačanje Zajedničkoga europskog sustava azila. S druge strane, pokušaji EU-a da riješi izbjegličku krizu u kriznim žarištima u zemljama porijekla mogli bi utjecati na ublažavanje, ali ne i na zaustavljanje budućih izbjegličkih tokova u 2016. U slučaju pojačanih vojnih aktivnosti u zemljama porijekla,

66 'Neželjene' migracije države nastoje spriječiti, ograničiti, ili ih čak u početku prevenirati. U njih se ubrajaju različite kategorije neregularnih migranata, ekonomskih migranata bez dokumenata i dozvole boravka i ulaska u zemlju, „lažnih izbjeglica“ i odbijenih tražitelja azila (Neumayer, 2005).

pa čak i razrješenja sukoba u Siriji, izbjeglički tokovi vjerojatno će se nastaviti, pa čak i moguće intenzivirati. Takvi scenariji sasvim su izvjesni sve dok u državama porijekla građani i dalje budu živjeli u općoj nesigurnosti, ekonomskoj besperspektivnosti i nepovjerenju u izgradnju sigurnijeg i pravednijeg društva. Često spominjanje rješavanja izbjegličke situacije u zemljama primateljicama koje prihvaćaju najveći broj izbjeglica (Turska) ili u tranzitnim zemljama preko kojih ulazi najveći broj izbjeglica u EU (Grčka) upućuje na to da EU ne pristupa rješavanju izbjegličke krize sustavno, učinkovito, jedinstveno i solidarno.

Kada u jednadžbu uvedemo i spomenutu okolišnu perspektivu, stvar dobiva na dodatnoj kompleksnosti. Norman Myers, jedan od najpoznatijih zagovarača alarmantno-katastrofične perspektive o utjecaju promjena okoliša na nastanak prisilnih migracija, smatra kako će većina migracija u budućnosti bit će potaknuta prirodnim katastrofama ili neravnotežom u okolišu. Te bi migracije uključivale između 50 milijuna (procjena za 2010.) do preko 200 milijuna ljudi prisiljenih migrirati do 2050. godine, od kojih neki zaštitu mogu pokušati potražiti u Europi (Myers, 2002). Potonja je projekcija postala općeprihvaćenom, često citiranom, brojkom 'okolišnih izbjeglica' u 21. stoljeću. U svjetlu terorističkih napada, svjetski samit o klimi u Parizu podsjetio je na brojne globalne rizike i izazove koji se tiču pitanja sigurnosti, socijalne nejednakosti i okolišne pravde, kao jednih od diversificirajućih faktora koji (su)djeluju kao makropokretači migracija, neovisno o tome koje će se projekcije i predikcije stručnjaka o budućim raseljeničkim tokovima zaista i ostvariti.

Vrijedi spomenuti i to kako je nedavno istraživanje Europol nedvosmisleno zaključilo kako „nema konkretnih dokaza da bi teroristi kao putnici sustavno koristili izbjeglički tok kako bi ušli u Europu neopaženo.“ No izvješće nastavlja i kako je neposredna opasnost mogućnost radikalizacije samih novopridošlih izbjeglica u Europi, od strane islamskih ekstremista koji ih pokušaju regrutirati za svoje ciljeve (Europol, 2016:3). Svakako da ovaj problem predstavlja realnu opasnost i potencijalnu buduću kriznu situaciju, no također ukazuje na potrebu za efikasnim mjerama integracije za novu populaciju kako bi se prevenirala radikalizacija useljenika. Stoga su izazovi za europska društva u narednom periodu brojni, a tiču se prvenstveno omogućavanju pristupa prisilnih migranata europskom teritoriju, pristupa sustavu tj. proceduri odlučivanja o zaštiti, te financijskih i logističkih izdataka koja bi omogućila funkcionalnu integraciju izbjeglica u društvo, ili njihov eventualni dobrovoljni povratak. Suprotni bi pristup značio zatvaranje granica, izolaciju kontinenta, fortifikaciju zidova „Tvrđave Europe“ i daljnja stradanja ljudi na Mediteranu pod egidom upravljanja krizom poradi zaštite nacionalnih i europskih interesa te državne sigurnosti.

5. Zaključna razmatranja

U ovom smo sažetom pregledu terminologije oko tokova izbjeglica i drugih prisilnih migranata, kao i u prikazu glavnih uzročnika nedobrovoljnih migracija u suvremenom svijetu, ukazali kako uz već poznate političke, društvene i ekonomske uzroke migracija i raseljavanja sve je očitije kako promjene okoliša u širem smislu bivaju jednako važni uzroci tj. makropokretači migracija i bijega. Izazovi koji ovi procesi predstavljaju za zemlje EU koja se nastoji nositi sa novonastalom krizom, postajat će sve brojnijima, a uključivat će, između ostalog, pitanja osiguranja ljudske i državne sigurnosti i stabilnosti, pitanja reguliranja etničkih i kulturnih različitosti, uključivanja tj. integraciju stranaca u društva primitka, pitanja ekonomske održivosti modela preseljenja izbjeglica ili njihovog zadržavanja u sigurnim zemljama, daljnja pitanja prevencije raseljeničkih tokova i ulaganja u politike zaustavljanja sukoba, rekonstrukcije i razvoja u državama porijekla.

Pri tome se aktualna humanitarna kriza sve više u populističkim diskursima političara, dijela medija i javnosti shvaća kao kriza percipirana kao da dolazi **od** strane samih migranata, a ne **spram** njih, kao raseljene populacije **u potrebi** za sigurnošću i boljim životom. No, neadekvatni, razjedinjeni, partikularni i nesolidarni odgovori EU na ovo stanje raspiruju dodatne anti-imigrantske i anti-izbjegličke sentimente u javnoj sferi radikalizirajući dodatno ionako krhke bilateralne odnose država članica i poljuljani europski konsenzus oko primitka izbjeglica. Recentni događaji potvrđuju kako EU nije u mogućnosti sama odgovoriti na izazove koje pred nju postavljaju aktualna krizna zbivanja i procesi, te da svaka buduća europska politika mora uzeti u obzir i druge navedene faktore (ekonomske i okolišne u prvom redu) kao multiplikatore i diversifikatore uzročnika svih budućih nedobrovoljnih migracija u suvremenom svijetu. Oni će pred EU u narednom periodu postaviti brojne humanitarne i sigurnosne izazove, jer će se broj, opseg i jakost tih tokova u 21. stoljeću intenzivirati.

Stoga predlažemo neke smjernice za efikasniji rad na rješavanju problema u vezi novonastale humanitarne krize, koji su ujedno i smjernice ekspertima i donositeljima odluka za buduća istraživanja i djelovanja u ovom području:

- a) identificirati glavne uzroke današnjih masovnih mješovitih migracijskih tokova u svijetu mapiranjem kriznih žarišta i radom na dugoročnom slanju razvojne pomoći u financijskome, logističkom i smislu ekspertize koja može pomoći zaustavljanju tih sukoba i daljnjemu socioekonomskom oporavku i razvoju tih područja;
- b) ulagati u mjere financijske podrške izbjegličkim kampovima u trećim državama s ciljem poboljšanja izbjegličke situacije te u mjere za napuštanje tih kampova i ostvarenje trajnog rješenja integracije u lokalnu zajednicu, uz vođenje računa o ljudskoj sigurnosti;
- c) olakšati zakonite uvjete dolaska državljana trećih zemalja u EU liberalnijim sustavom kvota za rad, obrazovanje, studiranje i spajanje obitelji;
- d) poticati razvoj i ujednačivanje kvalitete izbjegličke zaštite u svim zemljama Unije, uključujući unapređenje integracijskih politika država članica, uz uspostavu zajedničkih standarda, modela i pristupa;
- e) ulagati u jačanje okolišne otpornosti i smanjenje okolišne ranjivosti populacija ugroženih promjenama u okolišu kako bi se prevenirala nedobrovoljna okolišna migracija, a facilitirala ona koja je shvaćena kao adaptabilna strategija nošenja s tim promjenama.

6. Literatura

- Black, R. i sur. (2011), "The effect of environmental change on human migration", *Global Environmental Change*; 21 (2011) 3–11
- Bryman, A. (2008) *Social Research Methods*, Oxford: Oxford University Press
- Castles, S. (2011), "Concluding comments on the climate change-migration nexus". u: E. Piguet, A. Pecoud, i P. Guchteneire (ur.). *Migration and Climate Change*. Cambridge: Cambridge University Press, 415-27
- Castles, S. i Miller, M. (2003), *The age of migration (3rd ed)*. New York: Guilford Press
- IDMC/NRC (2014). *Global Estimates 2014: People displaced by disasters*. Geneva: Internal Displacement Monitoring Centre/ Norwegian Refugee Council.
- Collier, P. (2013), *Exodus: How Migration Is Changing Our World*. Oxford: Oxford University Press.
- Europol (2016), *Changes in modus operandi of Islamic State terrorist attacks*, Den Haag, 18 January 2016, www.europol.europa.eu/sites/default/files/publications/changes_in_modus_operandi_of_is_in_terrorist_attacks.pdf (26.1.2016.)
- Župarić-Iljić, D. i sur. (2015), *Tokovi prisilnih migracija i humanitarna kriza u Europi: Strateška polazišta Instituta za migracije i narodnosti*, Zagreb: Institut za migracije i narodnosti, <http://imin.hr/strateska-polazista> (26.1.2016.)
- IOM (2011), *Glossary on Migration, 2nd edition*, Geneva: International Organization for Migration
- Kelley, C. i sur. (2015), "Climate change in the Fertile Crescent and implications of the recent Syrian drought", *Proceedings of the National Academy of Sciences*, 112(11): 3241–3246
- Myers, N. (2002), "Environmental refugees: a growing phenomenon of the 21st century", *Philosophical Transactions of the Royal Society London*, 357: 609–613
- Neumayer, E. (2005). "Bogus Refugees? The determinants of asylum migration to Western Europe", *International Studies Quarterly*, 49(3): 389–410
- UN DESA (2013b). *Cross-national comparisons of internal migration: An update on global patterns and trends*. UN DESA Population Division, Technical Paper No. 2013/1.
- UNHCR (2015), *Global Trends: Forced Displacement in 2014*. Geneva: United Nations High Commissioner for Refugees.
- UNHCR (2016), "Europe's Refugee Emergency Response Update #16", 18 – 31 December 2015, <http://data.unhcr.org/mediterranean/download.php?id=405> (15.1.2016.)
- Zolberg, A. i Benda, P. (ur.). (2001). *Global Migrants, Global Refugees: Problems and Solutions*. Berghahn: Providence Press
- Župarić-Iljić, D. (2015) *Utjecaj promjena u okolišu na nastanak (ne)dobrovoljnih migracija* (doktorski rad), Zagreb: Filozofski fakultet

GLOBAL CHALLENGES AND “PEOPLE ON THE MOVE”: MULTIPLICATION AND DIVERSIFICATION OF INVOLUNTARY MIGRATION CAUSES IN THE MODERN WORLD

Abstract

In 2015, EU is facing arrival of large numbers of refugees and migrants, which is defined as ‘humanitarian refugee crisis’. Croatia has been participating in it by managing accommodation and organized transit for them. The initial reaction of European countries indicated disunity of policies and measures to manage these refugees and migrants flows. But there is a more obvious need for joint action for the purpose of efficient and safe management of these flows after humanitarian dimensions of particular Member States has given way to the politics of raising wires and fences, leading to a further deepening of the crisis and destabilizing the common foundations of the EU based on the idea of freedom flow of goods, services, capital and people. However, between security and humanitarian dimensions a debate is missing on all other political, social, economic, cultural, demographic and other factors that will affect the inevitably changing socio-demographic and cultural image of Europe and its relation to new immigrants who come in search for safe and/or a better life. Also, instead of merely addressing the symptoms and consequences of these processes less attention is given to global causes of these flows. In addition to the well-known political and economic causes of migration and forced displacement in the world, that include war and military conflicts, terrorism and persecution, socioeconomic deprivation, poverty and lack of prospects, it is increasingly obvious that overpopulation and demographic reasons, and especially the changes in the environment in a broader sense and climate change in the narrow, are equally important, if not sometimes more important causes i.e. macro-initiators of migration and exile. In the aftermath of the terrorist attacks, the expected world climate summit in Paris reminds of many global risks and challenges related to issues of security, social inequality and environmental justice. This article examines the scope, importance and characteristics of the current geopolitical, economic and environmental phenomena that act as push factors for driving displacement and influence the occurrence of involuntary migration in the world, with particular reference to the position of Croatia and its answers to these processes.

Key words: humanitarian crisis, refugees, migrants, European union, macro-initiators of migration